

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات ۲۰۶ - ۱۹۳

## بررسی تاثیر اینترنت و ماهواره بر هویت فرهنگی و اخلاقی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه روستای نور علییگ)

اعظم نیکوکار<sup>۱</sup>

مژگان فرزامی سپهر<sup>۲</sup>

### چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تاثیر اینترنت و ماهواره بر هویت فرهنگی و اخلاقی دانشجویان ساکن در روستای نورعلی بیگ شهرستان ساوه استان مرکزی انجام شده است. روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه جمع‌آوری اطلاعات، علی - مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه تشکیل می‌دهد (N=۴۰۰۰). این انتخاب به دو دلیل است اول این که همجواری دانشگاه آزاد واحد ساوه با روستای نور علی بیگ و از طرفی تعداد بسیار زیادی از دانشجویان ساکن این روستا و روستاهای مجاور آن هستند. حجم نمونه مطابق با فرمول کوکران ۳۸۰ نفر برآورد شد و برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه ای استفاده شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه هویت فرهنگی طاهری (۱۳۹۲) در قالب ۳۰ گویه و ضریب آلفای ۰/۹۱ و پرسشنامه هویت اخلاقی آکویینو و رید (۲۰۰۲) در قالب ۱۰ گویه و ضریب آلفای ۰/۷۵ بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون K-S و تحلیل واریانس استفاده شد. نتایج نشان داد بین هویت فرهنگی و اخلاقی دانشجویان بر اساس میزان استفاده آنها از اینترنت و ماهواره تفاوت معناداری وجود دارد.

### واژگان کلیدی

اینترنت، ماهواره، هویت فرهنگی، هویت اخلاقی.

۱. گروه مدیریت آموزشی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.

Email: nico\_502000@iau-saveh.ac.ir

۲. گروه زیست شناسی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: Farzamisepehr@iau-saveh.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۲/۳۰ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۵/۲۷

## طرح مسأله

اصطلاح آسیب‌های اجتماعی نوپدید ناظر به برخی از آسیب‌های اجتماعی است که بروز و شیوع آن‌ها اخیراً در جامعه مدرن افزایش یافته است. از جمله این آسیب‌ها می‌توان به: آسیب‌های ناشی از فضای مجازی، اینترنت، ماهواره و آسیب‌های مرتبط با فناوری‌های جدید ارتباطی نام برد. ولی این اصطلاح فاقد حدود می‌باشد چراکه پیشرفت بشر در علم و تکنولوژی حدی ندارد (Takahashi و همکاران، ۲۰۱۹). امروزه وسایل ارتباط جمعی در تمامی کشورها نقش بسیار مهمی را در زمینه‌های مختلف از جمله سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کنند. اهمیت رسانه‌های گروهی به جهت گسترش اطلاعات تا حدی است که دانشمندان در تقسیم بندی مراحل تاریخی تمدن بشر، دوره خاصی را به زمان ظهور آن اختصاص داده‌اند. آلوین تافلر<sup>۱</sup> تاریخ تمدن بشری را به سه مرحله با عناوین مرحله کشاورزی، مرحله صنعتی و مرحله فراصنعتی یا عصر ارتباطات و اطلاعات تقسیم کرده است؛ به اعتقاد وی، در عصر فراصنعتی، قدرت در دست کسانی است که شبکه‌های ارتباطی و اطلاعاتی را در اختیار خود دارند (تافلر، آلوین، ترجمه امیررحیمی، ۱۳۹۰).

این پژوهش در صدد معرفی برخی از مزایا، معایب و تهدیدهای موجود در شبکه‌های اجتماعی مجازی و ارائه راهکارهایی برای پیشگیری و کاهش این گونه آسیب‌های نوظهور است. بر این اساس، به بررسی سریع و خلاصه ویژگی‌های مثبت رسانه‌های جدید در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی می‌پردازیم. و می‌توان به ویژگی‌هایی اشاره کرد که شامل جهانی بودن و فرامرزی بودن، دسترسی بی دردسر به آخرین اطلاعات، جذابیت و تنوع، دستیابی به علم و دانش جدید، توسعه اقتصادی و شغلی، همگرایی اجتماعی و آزادی اطلاعات و ارتباطات است. بر این اساس، تحلیل گران بر فرهنگ و آسیب‌های هویتی که اینترنت و شبکه‌های مجازی در جوامع ایجاد می‌کنند تمرکز کرده‌اند. موضوع تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر هویت فرهنگی و اخلاقی جوانان و به ویژه دانشجویان بسیار قابل توجه است؛ از این رو تحقیقات گسترده‌ای در مورد ابعاد مختلف پیامدهای اجتماعی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی انجام شده است. هر پژوهش به بررسی ابعاد این تأثیر پرداخته است که در ذیل به نمونه‌هایی از نتایج این تحقیق اشاره می‌شود: نیکوکار، رزازی (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در احساس تنهایی و نو آسیب‌های اجتماعی و فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی با توجه به تاثیر نقش شبکه‌های اجتماعی در ایجاد نوآسیب‌های اجتماعی و تنهایی

عاطفی نتیجه گرفتند که استفاده کردن از شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند احساس تنهایی، نو آسیب‌های اجتماعی و فرسودگی تحصیلی را در دانش آموزان پیش‌بینی کند. همچنین احساس تنهایی، نو آسیب‌های اجتماعی و فرسودگی تحصیلی با مدت استفاده از شبکه‌های مجازی، رابطه مثبت معنادار دارد. مختارپور و کیانی (۱۳۹۹) با بررسی یک تبیین نظری در استفاده از فضای مجازی و توسعه ساختار خانواده در ایران با تأکید بر مفهوم موضوع به شکاف نسلی تأکید داشتند. این تحقیق رابطه معنادار بین آشنایی والدین و فرزندان با فضای مجازی را تایید و تأکید می‌کنند. علاوه بر این، والدین اغلب تصور می‌کنند که برای استفاده از فناوری و فضای جدید، پیر شده‌اند و این موضوع باعث ایجاد شکاف در میزان آشنایی نسل جدید و قدیم با فضای مجازی شده است. تفاوت بین والدین و فرزندان در نگرش و پایبندی به ارزش‌های غیر مادی و مادی مشهود است و البته نگرش و پایبندی به ارزش‌های غیر مادی در بین والدین بیشتر است. رحیمی و فتحی (۲۰۱۸) تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر پیوندهای خانوادگی را از دیدگاه معلمان آموزش و پرورش منطقه ۱۱ تهران بررسی کردند و نشان دادند که نتایج تحلیل رگرسیون تشخیص داد که هر یک از مؤلفه‌های «روابط زناشویی»، «کاهش فعالیت‌های روزمره»، «بی‌اعتمادی والدین به فرزندان»، «ارتباط چهره به چهره اعضای خانواده»، «کاهش مشارکت اجتماعی در بین اعضای خانواده» و «انزوای اجتماعی در بین اعضای خانواده» قابلیت تبیین را دارد. و پیش‌بینی «پیوندهای خانوادگی» و اینکه متغیر «بی‌اعتمادی والدین به فرزندان» در مقایسه با سایر متغیرها قوی‌ترین تأثیر را بر «پیوندهای خانوادگی» دارد. به طوری که این متغیر می‌تواند حدود ۲۷ درصد از تغییرات کیفیت روابط خانوادگی را تبیین کند. همچنین مشخص شد که به طور کلی استفاده از «شبکه‌های اجتماعی» می‌تواند ۴۲ درصد از «پیوندهای خانوادگی» را پیش‌بینی کند.

منطقه فسائی و فتحی (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان کاربرد فضای مجازی و رابطه آن با انزوای اجتماعی در بین دانشجویان واحد علوم و تحقیقات انجام دادند و نتایج آن نشان داد: اکثریت پاسخگویان (۸۷ درصد) اظهار داشته‌اند که از فضاهای مجازی و شبکه‌ها استفاده می‌کنند. با این وجود، منحصراً ۱۰.۵ درصد از پاسخ‌دهندگان اظهار داشته‌اند که از فضای مجازی استفاده نمی‌کنند. در نتیجه، اکثریت قریب به اتفاق پاسخ‌دهندگان اظهار داشته‌اند که از فضای مجازی استفاده می‌کنند. اکثر پاسخ‌دهندگان (۷۹.۲۵ درصد) اعلام کرده‌اند که از تلگرام استفاده می‌کنند. از طرفی ۴۵.۵ درصد نیز از تلگرام و واتس‌آپ استفاده می‌کنند. در نتیجه، ۵۶ درصد از مردم از فضای مجازی در سطح متوسط، ۳۰ درصد در سطح بالا و ۱۴ درصد در سطح پایین استفاده می‌کنند. همانطور که نتایج آماری توضیح می‌دهد، رابطه بین متغیرهای مستقل (استفاده از فضای مجازی، تنهایی، ناامیدی، سن، سطح تحصیلات و نوع برنامه) با استفاده از

متغیر وابسته (انزوای اجتماعی) تایید شد.

صدقی، و همکاران (۲۰۱۵) مطالعه‌ای در زمینه شبکه‌های اجتماعی، فضای مجازی و تعهد زوجین انجام دادند و نشان دادند که تفاوت معناداری از نظر جنسیت بین شبکه‌های اجتماعی مشاهده نشد. در فرضیه‌ها بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان اعتماد زوجین رابطه بسیار قوی و معکوس وجود دارد و همچنین بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان تعهد و مسئولیت‌پذیری همسران رابطه بسیار قوی و معکوس وجود دارد. رابطه بسیار قوی و مستقیم بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان وابستگی زوجین به شبکه‌ها. در نتیجه استفاده از شبکه‌های اجتماعی علاوه بر کارکرد مثبت، پیامدهایی نیز به همراه دارد، مانند نوعی از خودبیگانگی به نام بیگانگی از زندگی. به عبارت دیگر، غریبه‌صمیمی و خویشاوند غریبه ظاهر شده است.

صدقی و فتحی (۲۰۱۵) پیامد شبکه‌های اجتماعی سایبری بر سبک زندگی زوجین را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که بین میزان زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و مجازی بر تغییر سبک زندگی و تغییر سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد.

فتحی، مختارپور (۲۰۱۴) به بررسی نقش و تأثیر رسانه‌های تصویری جدید در تغییر سبک زندگی پرداختند و معتقدند استفاده از رسانه‌های تصویری جدید سبک زندگی خاصی را توسعه می‌دهد و نظام ارزشی و جهان بینی‌های گوناگونی را در هر جنبه از سبک زندگی ایجاد می‌کند که منجر به کنش‌های گوناگون می‌شود. توسط مردم و باعث می‌شود افراد در زمینه‌های مختلف زندگی خود از الگوهای مختلف از جمله اوقات فراغت و نحوه گذراندن آن، نگرش به ازدواج (شیوه انتخاب همسر)، رفتارهای مذهبی و مدگرایی پیروی کنند.

فتحی، مختارپور (۲۰۱۳) با بررسی مدل توضیحی استفاده از اینترنت و نقش آن در هویت فرهنگی دانش‌آموزان، حضور در چت، دوستیابی، وبلاگ‌ها و شبکه‌های اجتماعی و ارائه دیدگاه‌ها، نگرش‌ها و احساسات نوجوانان در این محیط را تشخیص دادند. آزادی بیان توسط آنها یکی دیگر از دلایل و عواملی است که باعث می‌شود این جوانان بیشتر از این مدل‌های کاربری استفاده کنند. همچنین مدل‌های استفاده از اینترنت در ارتقای سطح فرهنگ دانش‌آموزان و افزایش سطح آگاهی آنان از هویت فرهنگی مؤثر است، به گونه‌ای که در حذف مرزهای جغرافیایی در سطح محلی از طریق فضای مجازی و دسترسی آسان به میراث فرهنگی، نمادهای فرهنگی و خرده فرهنگ‌ها مؤثر بوده است.

فتحی، رشتیانی (۲۰۱۳) با بررسی اندام‌های مشابه در یک جهان و بررسی نقش جهانی شدن در مدیریت بدن، دریافتند که با القای فرهنگ فرستنده (مخاطب می‌سازد) بین جهانی شدن رسانه و فناوری‌های ارتباطی رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد. فرهنگ‌سازی، توسعه

فرهنگ مصرف گرایی، تنوع و مدرنیته، جهانی شدن فرهنگ عامه غرب، ترویج فردگرایی و خودآموزی، یادگیری متقابل و ارائه بازخورد و مدیریت بدن. و تنها یک فرضیه وجود داشت که رد شد و آن رابطه بین ایدئولوژی و مدیریت بدن بود

فتحتی، پیراهری و شیرین بیان (۲۰۱۱) با بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر شکاف نسلی (مطالعه موردی: خانواده های گرمسار) تفاوت معناداری را بین والدین و فرزندان در سطح آشنایی، علاقه و استفاده از اطلاعات نشان داد. فناوری ارتباطات به گونه ای که کودکان به صورت حرفه ای و نیمه حرفه ای از فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می کنند و والدین نیز به صورت مبتدی از آن استفاده می کنند. بین فناوری اطلاعات و ارتباطات و شکاف نسلی در سطح اطمینان ۰/۹۹ رابطه معناداری وجود دارد و همچنین بین دو متغیر رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد. فناوری اطلاعات و ارتباطات در کنار سایر متغیرها باعث ایجاد شکاف نسلی شده است. همچنین بین شکاف سنی و تفاوت تحصیلی والدین و فرزندان و شکاف نسلی رابطه معناداری مشاهده شد.

فرضیه های تحقیق:

۱. شبکه های مجازی با سطح انسجام اجتماعی مرتبط هستند.
۲. شبکه های مجازی بر هویت اخلاقی اقشار جوان به ویژه دانشجویان تأثیر دارند.
۳. شبکه های مجازی باعث کم رنگ شدن ارزشهای فرهنگی در بین دانشجویان می شود.
۴. شبکه های مجازی سبک زندگی خانوادگی را به ویژه در بین زوجین جوان دانشجو تغییر داده اند.

### روش تحقیق

از نظر هدف، این پژوهش کاربردی است. از نظر شیوه جمع آوری اطلاعات، به روش علی – مقایسه ای انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه که در سال تحصیلی ۱۴۰۰ مشغول به تحصیل هستند، تشکیل دادند که تعداد آنها ۴۰۰۰ نفر گزارش شد. حجم نمونه بر اساس جدول «مورگان» ۳۸۰ نفر برآورد شد. نمونه ها به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه بود. بخش اول شامل سوال درخصوص میزان استفاده از ماهواره و اینترنت (کم-متوسط-زیاد)، و بخش دوم در پرسشنامه هویت فرهنگی توسط طاهری (۱۳۹۲) (جدول ۱) در قالب ۳۰ گویه طراحی و اعتباریابی شده است. مقیاس این پرسشنامه ۵ درجه ای لیکرت است. پایایی پرسشنامه به کمک آلفای کرونباخ ۰/۹۳ اعلام شده است و در این مطالعه ضریب ۰/۹۱ به دست آمده است. پرسشنامه هویت اخلاقی (جدول ۲) توسط Reed, Aquino (۲۰۰۲) در قالب ۱۰ گویه

طراحی و اعتباریابی شده است. مقیاس این پرسشنامه ۵ درجه‌ای لیکرت است. پایایی پرسشنامه به کمک آلفای کرونباخ ۰/۷۷ اعلام شده است و در این مطالعه ضریب ۰/۷۵ به دست آمده است. میزان استفاده از اینترنت و ماهواره نیز بر اساس سه طیف کم، متوسط و زیاد مورد بررسی قرار گرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های K-S و تحلیل واریانس استفاده شد.

جدول ۱- پرسشنامه هویت فرهنگی

| ردیف | پرسشنامه هویت فرهنگی طاهری (۱۳۹۲)   | کاملاً موافقم | موقع | تأخوری | کاملاً موافقم | مواقفم |
|------|---|---------------|------|--------|---------------|--------|
| ۱    | کاملاً به اصول و سنتهای مذهبی مانند خواندن نماز، روزه گرفتن، نماز جماعت پای بند هستم                                |               |      |        |               |        |
| ۲    | معمولاً در بیشتر مراسم‌های مذهبی مانند عاشورا، تاسوعا، نماز عید فطر و... شرکت میکنم                                 |               |      |        |               |        |
| ۳    | تنها با داشتن دین و ایمان قوی و مذهبی بودن، می توان به سعادت و کمال رسید  |               |      |        |               |        |
| ۴    | تاریخ ایران، پر از شکوه و عظمت و افتخار است   |               |      |        |               |        |
| ۵    | آثار تاریخی مربوط به دوران ایران باستان مثل تخت جمشید، مربوط به دوران طاغوت است و نشانه ظلم شاهان و رنج مظلومان است |               |      |        |               |        |
| ۶    | با دیدن جاهای باستانی ایران مثل تخت جمشید و غیره احساس غرور می کنم  |               |      |        |               |        |
| ۷    | آداب و رسوم ایرانی مثل نوروز و چهارشنبه سوری، نشانه هویت ما است و باید آنها را حفظ کنیم                             |               |      |        |               |        |
| ۸    | آداب و رسوم ایرانی آیینی کهنه است، بخاطر همین من بیشتر به آداب و رسوم غربی و جشن هایی چون ولنتاین و... علاقه دارم   |               |      |        |               |        |
| ۹    | رفتار و اخلاق و اعمال ناپسند ایرانیان ریشه در آداب و رسوم سنتی و بومی آنان دارد.                                    |               |      |        |               |        |
| ۱۰   | خود را به آداب، سنن و رسوم ایرانی پایبند می دانم و آنها را حفظ می کنم   |               |      |        |               |        |
| ۱۱   | من در انتخاب نوع پوشش و حجابم به معیارهایی مانند مد روز بودن، شیک و زیبا بودن، مارکدار بودن و... اهمیت می‌دهم.      |               |      |        |               |        |
| ۱۲   | پوشش و حجابم به معیارهای سنتی مانند اسلامی بودن، مقبولیت جامعه، همخوانی با فرهنگ جامعه ایرانی - اسلامی نزدیکتر است. |               |      |        |               |        |
| ۱۳   | از درست کردن و خوردن غذاهای سنتی ایرانی لذت می‌برم  |               |      |        |               |        |

|  |  |  |  |   |    |
|--|--|--|--|---|----|
|  |  |  |  | غذاهایی چون فست فود، پیتزا، لازانیا و ... را بر غذاهای سنتی ایرانی ترجیح می‌دهم                         | ۱۴ |
|  |  |  |  | سعی می‌کنم اوقات فراغتم را در همنشینی با دوستان و افراد خانواده و فامیل بگذرانم                         | ۱۵ |
|  |  |  |  | بیشتر اوقات فراغتم را با فعالیت‌هایی مانند ورزشی، رفتن به تئاتر، سینما، تماشای تلویزیون و ... پر می‌کنم | ۱۶ |
|  |  |  |  | زبان فارسی نشانه شخصیت و غرور ایرانی است  | ۱۷ |
|  |  |  |  | به عنوان یک ایرانی به زبان فارسی علاقه مند هستم و به آن عشق می‌ورزم                                     | ۱۸ |
|  |  |  |  | تلاش می‌کنم که در صحبت کردنم از واژه‌ها و کلمات انگلیسی و لاتین استفاده کنم                             | ۱۹ |
|  |  |  |  | بنظر من آثار ادبی ایران نظیر شاهنامه فردوسی، مثنوی و معنوی و دیوان حافظ غنی‌ترین آثار ادبی جهان هستند.  | ۲۰ |
|  |  |  |  | از خواندن آثار شعرا و نویسندگان ایرانی لذت می‌برم   | ۲۱ |
|  |  |  |  | به شخصیت‌های ادبی و نویسندگان ایرانی نظیر حافظ، مولوی، خیام و شاملو و ... افتخار می‌کنم                 | ۲۲ |
|  |  |  |  | کسانی مانند کوروش کبیر، مصدق، ستارخان و باقر خان و ... مایه افتخار ما ایرانی‌ها هستند                   | ۲۳ |
|  |  |  |  | علم و دانش امروزی دنیا مدیون دانشمندان ایرانی همچون ابن سینا و ابوریحان بیرونی است                      | ۲۴ |
|  |  |  |  | برای تزئین منزل و محل کار خود از نقاشی (میناتور و ...) و خوشنویسی ایرانی استفاده می‌کنم.                | ۲۵ |
|  |  |  |  | در فرش و مبله کردن محیط داخلی منزلم ترجیح می‌دهم از صنایع دستی ایرانی استفاده کنم.                      | ۲۶ |
|  |  |  |  | در اوقات فراغت معمولاً به موسیقی و آوازهای سنتی ایرانی را گوش می‌کنم                                    | ۲۷ |
|  |  |  |  | هنر نزد ایرانیان است و بس   | ۲۸ |
|  |  |  |  | سعی می‌کنم فرزندانم را براساس فرهنگ اسلامی و ایرانی تربیت کنم تا فرهنگ غربی و مدرن                      | ۲۹ |
|  |  |  |  | دوست دارم اسم بچه‌هایم بیشتر اسامی غربی و جدید باشد تا اسامی اسلامی و ایرانی                            | ۳۰ |

جدول ۲- پرسشنامه هویت اخلاقی

| موافقم | کاملاً موافقم | ناحدودی | موافقم | کاملاً موافقم | ردیف  |
|--------|---------------|---------|--------|---------------|---|
|        |               |         |        |               | لطفاً به صفات و ویژگی‌هایی چون دلسوزی، مهربانی، بخشنده بودن، زحمتکش، صادق توجه نموده و سپس به عبارات زیر پاسخ دهید. |
|        |               |         |        |               | ۱ این به من احساس خوبی می‌دهد که فردی هستم که دارای این ویژگی‌هاست.   |
|        |               |         |        |               | ۲ اینکه فردی هستم که دارای این ویژگی‌هاست، قسمت مهمی از وجود من را تشکیل می‌دهد.                                    |
|        |               |         |        |               | ۳ من غالباً پوشش و لباس‌هایم را طوری انتخاب می‌کنم که نشان دهنده این ویژگی‌ها هستم.                                 |
|        |               |         |        |               | ۴ من سرافکننده و خجالت زده می‌شوم از اینکه فردی باشم که دارای این ویژگی‌هاست.                                       |
|        |               |         |        |               | ۵ آن چیزهایی که من در اوقات فراغتم انجام می‌دهم نشان می‌دهد که من دارای این ویژگی‌ها هستم.                          |
|        |               |         |        |               | ۶ نوع کتاب‌ها و نشریه‌هایی که می‌خوانم، نشانگر آن است که واجد این صفات و ویژگی‌ها هستم.                             |
|        |               |         |        |               | ۷ داشتن یا نداشتن این ویژگی‌ها برایم مهم نیست.  |
|        |               |         |        |               | ۸ این واقعیت که من دارای این ویژگی‌ها هستم، توسط دیگران با عضویت من در موسسات و سازمان‌های خاص مشخص می‌شود.         |
|        |               |         |        |               | ۹ از آنجا که من به طور فعال در فعالیتهایی درگیرم، در منظر دیگران دارای این مشخصه‌ها به نظر می‌رسد.                  |
|        |               |         |        |               | ۱۰ من قویاً تمایل دارم که این ویژگی‌ها را داشته باشم.   |

### نتایج

مطابق با جدول ۳ سطح معنی‌دار به دست آمده بزرگتر از ۰/۰۵ است و با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت داده‌های پژوهش از ویژگی نرمال بودن تبعیت می‌کنند و می‌بایست از آزمون‌های پارامتریک برای تحلیل داده‌ها استفاده نمود.



جدول ۳: آزمون K-S

| Sig  | K-S  |             |
|------|------|-------------|
| .070 | .044 | هویت فرهنگی |
| .161 | .119 | هویت اخلاقی |

سوال ۱- چه تفاوتی بین هویت فرهنگی و اخلاقی دانشجویان بر اساس میزان استفاده آنها از اینترنت وجود دارد؟

جدول ۴: آماره‌های توصیفی آزمون تحلیل واریانس برای مقایسه بر اساس استفاده از اینترنت

| مولفه       | استفاده از اینترنت | تعداد | میانگین | انحراف استاندارد | خطای انحراف استاندارد |
|-------------|--------------------|-------|---------|------------------|-----------------------|
| هویت فرهنگی | کم                 | 81    | 3.03    | .505             | .056                  |
|             | متوسط              | 127   | 3.04    | .488             | .043                  |
|             | زیاد               | 172   | 3.22    | .451             | .034                  |
|             | جمع                | 380   | 3.123   | .483             | .024                  |
| هویت اخلاقی | کم                 | 81    | 2.81    | .464             | .051                  |
|             | متوسط              | 127   | 3.22    | .899             | .079                  |
|             | زیاد               | 172   | 3.37    | .910             | .069                  |
|             | جمع                | 380   | 3.206   | .857             | .043                  |

جدول ۵: آزمون تحلیل واریانس برای مقایسه تفاوت میانگین برای مقایسه بر اساس استفاده از اینترنت

| Sig  | F      | متوسط مجذورات | Df  | مجموع مجذورات | منبع تغییرات |             |
|------|--------|---------------|-----|---------------|--------------|-------------|
| .001 | 7.184  | 1.626         | 2   | 3.252         | بین گروه‌ها  | هویت فرهنگی |
|      |        | .226          | 377 | 85.327        | درون گروه‌ها |             |
|      |        |               | 379 | 88.579        | جمع          |             |
| .000 | 12.726 | 8.809         | 2   | 17.617        | بین گروه‌ها  | هویت اخلاقی |
|      |        | .692          | 377 | 260.959       | درون گروه‌ها |             |
|      |        |               | 379 | 278.576       | جمع          |             |

با توجه به جداول شماره ۴ و ۵ و چون مقدار Fهای محاسبه شده با درجه آزادی ۳۷۹ و در سطح ۰/۰۵ برای مقایسه میانگین نمرات به دست آمده بر حسب میزان استفاده از اینترنت بزرگتر از مقدار بحرانی جدول F (۴) است، بنابراین فرض صفر مبنی بر عدم تفاوت بین میانگین نمرات آزمودنی‌ها رد شده و نتیجه گرفته می‌شود که بین هویت فرهنگی و اخلاقی دانشجویان بر

اساس میزان استفاده آنها از اینترنت تفاوت وجود دارد. به طوریکه مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که هر چه استفاده از اینترنت در بین افراد بیشتر باشد، هویت فرهنگی و اخلاقی نیز در آنها متفاوت‌تر است.

سوال ۲- چه تفاوتی بین هویت فرهنگی و اخلاقی دانشجویان بر اساس میزان استفاده آنها از ماهواره وجود دارد؟

جدول ۶: آماره‌های توصیفی آزمون تحلیل واریانس برای مقایسه بر اساس استفاده از ماهواره

| مولفه       | استفاده از ماهواره | تعداد | میانگین | انحراف استاندارد | خطای انحراف استاندارد |
|-------------|--------------------|-------|---------|------------------|-----------------------|
| هویت فرهنگی | کم                 | 45    | 2.86    | .541             | .080                  |
|             | متوسط              | 133   | 3.08    | .415             | .036                  |
|             | زیاد               | 202   | 3.20    | .489             | .034                  |
| هویت اخلاقی | جمع                | 380   | 3.123   | .483             | .024                  |
|             | کم                 | 45    | 2.74    | .443             | .066                  |
|             | متوسط              | 133   | 3.25    | .881             | .076                  |
|             | زیاد               | 202   | 3.27    | .882             | .062                  |
|             | جمع                | 380   | 3.206   | .857             | .043                  |

جدول ۷: آزمون تحلیل واریانس برای مقایسه تفاوت میانگین برای مقایسه بر اساس استفاده از ماهواره

| Sig  | F      | متوسط مجذورات | Df  | مجموع مجذورات | منبع تغییرات |             |
|------|--------|---------------|-----|---------------|--------------|-------------|
| .000 | 10.691 | 2.377         | 2   | 4.754         | بین گروه‌ها  | هویت فرهنگی |
|      |        | .222          | 377 | 83.825        | درون گروه‌ها |             |
|      |        |               | 379 | 88.579        | جمع          |             |
| .021 | 7.709  | 5.473         | 2   | 10.946        | بین گروه‌ها  | هویت اخلاقی |
|      |        | .710          | 377 | 267.630       | درون گروه‌ها |             |
|      |        |               | 379 | 278.576       | جمع          |             |

با توجه به جداول شماره ۶ و ۷ چون مقدار Fهای محاسبه شده با درجه آزادی ۳۷۹ و در سطح ۰/۰۵ برای مقایسه میانگین نمرات به دست آمده بر حسب میزان استفاده از ماهواره بزرگتر از مقدار بحرانی جدول F است، بنابراین فرض صفر مبنی بر عدم تفاوت بین میانگین نمرات آزمودنی‌ها رد شده و نتیجه گرفته می‌شود که بین هویت فرهنگی و اخلاقی دانشجویان بر اساس میزان استفاده آنها از ماهواره تفاوت وجود دارد. به طوریکه مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که هر چه استفاده از ماهواره در بین افراد بیشتر باشد، هویت فرهنگی و اخلاقی نیز در آنها متفاوت‌تر است.

## نتیجه گیری

نتایج حاصل از تحقیق پیش رو عبارتند از :

- ۱- تضعیف بنیان های اخلاقی و اعتقادی نوجوانان
- ۲- تخریب باورها و اشاعه عقاید متضاد با آموزه های اسلام در ذهن نوجوانان
- ۳- بی اعتبار شدن ارزشهای اخلاقی (صداقت، امانت، همدلی...)
- ۴- نادیده گرفتن هنجارهای مذهبی (نماز، روزه، پوشش،...)
- ۵- انزوای اجتماعی و احساس تنهایی
- ۶- جایگزینی ضد ارزشها به جای ارزشها (مصرف گرایی، نحوه گذران اوقات فراغت، توجه به نیازهای کاذب و جذاب،...)

۷- تأثیر بر روابط خانوادگی و اجتماعی

امروزه فرآیند جهانی شدن و گسترش فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی به چالش های هویت فرهنگی دامن زده و یا دست کم بعد تازه ای به آنها افزوده است. به عنوان مثال، زبان، یکی از عناصر هویتی و معنا ساز در همه فرهنگ ها است که می تواند تحت تأثیر دامنه و عمق استفاده از رسانه ها و مخصوصاً اینترنت، شبکه های اجتماعی مجازی و ماهواره به چالش کشیده شود. از خلال زبان است که فرهنگ ها ابراز وجود می کنند. اگر شکاف و رخنه ای در موجودیت زبان ایجاد شود، آن فرهنگ یا هویت آن به خطر می افتد ( Korostelina ۲۰۱۱). همانطور که نتایج به دست آمده در این مطالعه نشان داد، اینترنت و ماهواره بر هویت فرهنگی و اخلاقی تأثیر گذار هستند بدین معنا که هر چه استفاده از اینترنت و ماهواره در بین افراد بیشتر باشد، هویت فرهنگی و اخلاقی نیز در آنها متفاوت تر خواهد بود که نتیجه به دست آمده با مطالعات شریفی و اسلامی (۱۳۹۲)، دمام (۱۳۹۱)، منصوری سده (۱۳۹۱)، عنبرین (۱۳۸۸)، والنسیا (۲۰۱۶)، Ghaysvandi و Mostafaei (۲۰۱۳)، Tyler (۲۰۱۲)، Long (۲۰۰۷) همسو است. در تبیین یافته های به دست آمده باید اذعان داشت که هویت فرهنگی و اخلاقی یعنی مردم یک ملت، در ناخودآگاه خودشان، به کدامین سمت و سو، کدامین مذهب، کدامین زبان و کدامین هنجار و آداب و رسوم اجتماعی تمایل دارد و در بستر جامعه، به کدامیک از این موارد عمل می کند. مثلاً چگونه لباس می پوشد؟ چگونه صحبت می کند؟ چگونه به ارزش های جامعه بها می دهد؟ و مواردی از این قبیل. اینترنت و ماهواره به عنوان دو رسانه کاملاً در دسترس، به دلیل گردش آزادی که در ارائه اطلاعات و گسترش ارتباطات دارند و نیز بی پروایی گری هایی که در انتشار انواع مطالب و فیلم ها و اخبار دارند، شهروند جامعه امروزی را به گونه ای دچار چالش و

دوگانگی‌های متعددی کرده است بطوریکه فرد به‌راستی نمی‌داند کدام مسیر را باید انتخاب و از چه برنامه‌هایی باید الگوبرگیزی کند. در عین حال، تعدد و وفور برنامه‌های این دو رسانه جهت پر کردن اوقات فراغت سبب شده است تا افراد بسیاری از ارزش‌هایی مثل توجه به دین، مشارکت و تعامل که خانواده‌ها تلاش در درونی کردن‌شان در بین اعضای خانواده دارند، دست بکشند و به جای آن، به کارهای انفرادی و خلاف باور و عقیده اجتماع بپردازند. حفظ هویت فرهنگی دانشجویان شهری و روستایی استفاده‌کننده از ماهواره و اینترنت مشابه و یکسان می‌باشد این امر می‌تواند به دلیل تکنولوژی‌های ارتباطی باشد که تفاوت‌های بین شهر و روستا را به حداقل کاهش داده و باعث نزدیکی فکری در بین آنها شده است به عبارت دیگر شهر و روستا تغییری در تاثیر برنامه‌های این رسانه‌ها بر هویت فرهنگی ندارند و این تأثیرات یکسان است. در عین حال که تحقیقات نشان داده بحران هویت بسته به بنیان مذهبی-تربیتی خانواده، عملکرد دستگاه‌های تربیتی و ضعف و قوت آنها، روابط نوجوانان با خانواده و قرار گرفتن در معرض گونه‌های متفاوت پیام‌های شبکه‌های اجتماعی و میزان و مدت زمان استفاده از آنها و ویژگی‌های نوجوان متفاوت می‌باشد.

### پیشنهادهای

الگوهای رفتاری دیگری همچون طرز آرایش و پوشش لباس، شیوه گفتار، آداب اجتماعی تماما نشأت گرفته از دو رسانه یاد شده هستند که تاثیر مستقیمی بر هویت فرهنگی و اخلاقی افراد جامعه دارند. برای کمک کردن به رفع فاصله اتفاق افتاده در هویت فرهنگی و اخلاقی افراد جامعه و جلوگیری از پس‌روی‌های بیشتر، پیشنهاد می‌شود تا:

- ۱- برای بهبود وضعیت مبهم نسل امروز، با توجه به اهمیت رسانه ملی، این رسانه با تغییر در سیاست‌های اجرایی خود، به تامین برنامه‌های مناسب برای تمام اقشار جامعه همت ورزد.
- ۲- نهادهای مسئول در حوزه ترویج فرهنگ، با تشکیل کمیته‌های اجرایی به ارائه سیاست‌گذاری‌های مناسب جهت تبدیل تهدیدهای فضای اینترنت و ماهواره به فرصت بپردازند و از قابلیت‌های این دو رسانه در جهت تحکیم هویت فرهنگی و اخلاقی بهره برداری نمایند.
- ۳- نظام آموزشی، فراگیران خود را نسبت به خطرات، سواستفاده‌های نامناسب و جنگ نرمی که از طریق رسانه‌های دیجیتالی بر کشورها حکمفرمایی می‌کند، آگاه سازد.
- ۴- نهادهای مسئول، بیش از هر زمان دیگری لازم است نسبت به نیازهای افراد جامعه در زمان‌های فراغت، نیازسنجی نموده و تدابیر و برنامه‌های مفید در این زمینه ارائه نمایند.

### فهرست منابع

۱. دمدام، زیبا (۱۳۹۱). تأثیر استفاده ماهواره بر هویت فرهنگی جوانان. مورد مطالعه: شهرستان شوش. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز.
۲. شریفی، اصغر؛ اسلامیه، فاطمه (۱۳۹۱). رسانه‌های دیجیتال و هویت اسلامی-ایرانی (فرصت‌ها و تهدیدها). مجموعه مقالات همایش ملی الگوی هویت اسلامی - ایرانی در افق چشم انداز ۱۴۱۵ ه.ش. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۳. عنبرین، زینب (۱۳۸۸). بررسی رابطه استفاده از اینترنت و هویت فرهنگی جوانان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهراء (س).
۴. کاستلز، مانوئل (۱۳۸۹). عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ. ترجمه حسن چاووشیان. تهران: طرح نو.
۵. طاهری، معصومه (۱۳۹۲). بررسی تأثیر تماشای تلویزیون ماهواره‌ای فارسی زبان بر پایبندی زنان به هویت فرهنگی (مطالعه موردی زنان ۱۵ تا ۴۹ سال شهر تهران). پایان نامه کارشناسی ارشد تبلیغ و ارتباطات فرهنگی، دانشگاه سوره.
۶. منصوری‌سده، منصوره (۱۳۹۱). نقش جهانی شدن در هویت فرهنگی جوانان (با تأکید بر اینترنت و ماهواره). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
۷. مختارپور محمد، کیانی، محمد. (۱۳۹۹) بررسی رابطه ابعاد سرمایه اجتماعی و رضایتمندی شغلی در بین دانشجویان. فصلنامه پژوهش اجتماعی. شماره ۶۴ بهار ۹۹ - صفحات ۷۴-۹۵.
۸. نیکوکار، اعظم و رزازی، نفیسه (۱۴۰۱). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در احساس تنهایی و نوآسیب‌های اجتماعی و فرسودگی تحصیلی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه.
9. Aquino, K. & Reed, A. (2002). The self-importance of moral identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 1423-1440.
10. Fathi Soroush, Mokhtarpour Mahdi (2013) Explanatory Model of Internet Uses and Its Role in Students' Cultural Identity, *Journal: Cultural Management*, spring 2013, Volume 7, Number 19; Page 117 to Page 138.
11. Fathi Soroush, Mokhtarpour Mahdi (2014) Examining the Role and Influence of New Visual Media in Lifestyle Change (Case Study: Students of Tehran University of Science and Research) *Journal: Iran Social Development Studies* Spring 2014, Volume 6, Number 2 (Series 22) Page 101 to Page 118.
12. Fathi, Soroush; Pirahari, Nayer; Shirin Bayan, Azam; (2011) Examining the Influence of Information and Communication Technology (ICT) on Generation Gap (Case Study Garmsar's Emran Dehghani; Jamileh Fadavi

118 Families) Journal: Quarterly of Sociological Studies of Youth » Winter 2011 - Issue 4 (24 pages- From 141 to 164) Volume 5, Number 3 (Series 19) Page 79 to Page 88.

13. Fathi Soroush, Rashtiani Azar (2013) Similar Organs in the Similar World; Examining the Role of Globalization in Body Management Journal: Iran Social Development Studies, summer 2013,

14. Ghaysvandi, Arman., & Mostafaei, Fardin (2013). Investigation of satellite impact on the people's beliefs and attitudes (A case study: Saghez city). International Journal of Advanced Studies in Humanities and Social Science, 1, 2, 127-143.

15. Korostelina, K. (2011). Social identity and conflict: structures, dynamics, and implications, Palgrave Macmillan Press.

16. Long, Janet. (2007). Impact of Internet on Adolescent Self-Identity Development. China Media Research, 3, 1, 1-11.

17. Manteghi Fasaie Ali; Soroush Fathi (2018) Sociological Investigation of the Usage of Cyber Space and its Relation with Social Isolation (Case Study: Science and Research Branch Students) International Journal of Social Sciences Volume 8, Issue 4, Autumn 2018, Pages 39- 49

18. Rahimi, Mona, Soroush Fathi (2018) Investigating the Effects of Social Networks on Family Relations from the Viewpoints of Teachers in 11th Region of Education Ministry SOCIOLOGICAL STUDIES OF YOUTH Volume 9, Issue 28, Winter 2018, Pages 59-78

19. Sedghijalal Azadeh; Soroush Fathi (2015) The Virtual Social Networks and Couples' Commitment International Journal of Social Sciences Volume 5, Issue 3, Summer 2015, Pages 51-60

20. Sedghi Jalal, Azadeh, And Fathi, Soroush, And Sedghi Jalal, Homa., (2015), The Influence of Virtual Social Networks on Couples' Lifestyle. National Conference on Family Psychology, 28.

21. Takahashi, M., Adachi, M., Nishimura, T., Hirota, T., Yasuda, S., Kuribayashi, M. and Nakamura, K. (2019). Prevalence of pathological and maladaptive Internet use and the association with depression and health-related quality of life in Japanese elementary and junior high school-aged children. Soc. Psychiatry Psychiatr. Epidemiol, 53: 1349-1359.

22. Tyler, T. (2012). Social networking and Globalization. Mediterranean Journal of Social Sciences, 4, 6, 22-30.

23. Valencia, Erika Mae L. (2016). Neo-Filipino: A Study on the Impact of Internet and Mobile Technology on the Identity of Selected Filipino Third Culture Kids. Southeast Asia Research Centre Working Paper Series, 182. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=275466>.